

I dagens frågor

Red: Sten Söderberg

Ett renare Öresund

Den 5 april 1974 undertecknades en överenskommelse mellan Sverige och Danmark om att skydda Öresund mot föroreningar. Jordbruksminister Svante Lundkvist föreslår i proposition 1974:175 att riksdagen godkänner denna överenskommelse.

Öresund mottar stora mängder föroreningar, framgår det av propositionen. Fartygstrafiken i sundet ger upphov till en hel del av dessa. De allvarligaste föroreningarna härrör dock från kommunala och industriella avloppsutsläpp. Från den danska sidan av Öresund beräknas ca 60 proc av avloppsvattnet släppas ut ornat, medan 15 proc är mekaniskt renat och 25 proc är biologiskt renat. På den svenska sidan är alla större tätorter nu anslutna till reningsverk med såväl mekanisk som biologisk rening. Från vissa mindre samhällen släpps emellertid fortfarande ut avloppsvatten utan sådan rening. Härtill kommer betydande industriutsläpp.

Enligt den överenskommelse som undertecknats skall båda länderna vidta effektiva åtgärder för att minska utsläppen av föroreningar i Öresund. Omfattningen av åtgärderna skall bedömas med utgångspunkt från vad som är tekniskt möjligt och med beaktande av såväl allmänna som enskilda intressen. Därvid gäller att direkta eller indirekta utsläpp i

Öresund av avloppsvatten från tätbebyggelse endast får ske om avloppsvattnet undergått längre gående rening än slamavskiljning. För utsläpp i områden med dålig vattenomsättning erfordras biologisk och kemisk rening som nedbringar mängden organisk substans, mätt efter dess biokemiska syreförbrukning, med minst 90 proc och fosforinnehållet med i genomsnitt 90 proc eller motsvarande en resthalt i utsläppet av i genomsnitt 0,5 mg totalfosfor per liter.

Beträffande industriella avloppsutsläpp föreskrivs i överenskommelsen att effektiva åtgärder skall vidtas för att hindra eller starkt minska alla slag av föroreningar från industrier med direkta avloppsutsläpp som kan vara skadliga för Öresund. Åtgärderna skall syfta till att nå samma mål som de som uppställts beträffande kommunala utsläpp.

Även industrier med anslutning till kommunala avloppsanläggningar skall enligt överenskommelsen vidta effektiva interna åtgärder för att eliminera eller starkt minska utsläpp av alla slag av föroreningar som kan skadligt påverka reningsförloppet eller recipienten.

När det gäller vattenvården i övrigt i Öresund förbinder sig de båda länderna att följa vissa riktlinjer. Bl a skall jordbrukets utsläpp av föroreningar beaktas och hållas under kontroll.

Minimiåtgärderna för rening av kommunala och industriella avloppsutsläpp skall enligt överenskommelsen vidtas snarast möjligt och skall ha genomförts senast fem år efter överenskommelsens undertecknande. I överenskommelsen sägs vidare att frågan om ytterligare reningsåtgärder snarast skall prövas av en svensk-dansk kommission som skall upprättas för samarbetet rörande skyddet av Öresund.

Överenskommelsen träder i kraft när båda regeringarna underrättat varandra om att de ratificerat den. Uppsägning av överenskommelsen kan ske efter tio år. Danska folkettingen har i juni 1974 beslutat samtycka till ratificering av överenskommelsen.

Utlökalisering av verk

Tidningen Statstjänstemannen (14/74) har gjort en sammanställning av genomförd och planerad utlokalisering av verk. En stor del av numret ägnas åt de sociala problem som uppstår vid dessa tvångsflyttningar. De är allvarliga.

Det beslut som riksdagen fattat att omlokalisera myndigheter från Stockholm till andra orter i landet innebär att i en första etapp ska ca 35 myndigheter med tillsammans ca 6 000 anställda flytta.

Genom andra beslut har därutöver tillkommit ytterligare ca 1 000 tjänster vid myndigheter inom i huvudsak universitets- och forskningsområdet vilka ska flyttas till Uppsala, Umeå och Luleå inom ungefär samma tidsperiod.

Hittills har centralnämnden för fastighetsdata (70 tjänster) flyttat till Gävle, centrala studiehjälpsnämnden och en del av riksför-säkringsverket (300 tjänster) till Sundsvall samt myntverket (50 tjänster) flyttat till Eskilstuna. Att flyttning skett för dessa myndigheter betyder dock inte att personalfrågorna i samband med flyttningen lösts.

Enligt de planer som finns kommer ytterligare tio myndigheter att flytta under 1975. Antalet tjänster är ca 2 200.

Under 1976 ska ytterligare tio myndigheter med ca 2 000 tjänster omlokaliseras. Härutöver tillkommer en successiv flyttning av 250 tjänster vid personalpensionsverket till Sundsvall samt ytterligare myndigheter, vilkas tidpunkt för flyttning ännu inte bestämts.

Grovt räknat är det ca 4 500 tjänster som under de närmaste två åren ska flyttas från Stockholm. Under 1977 tillkommer ytterligare något tusental tjänster från första etappen. Då påbörjas också andra etappen.

Av de berörda tjänstemännen kan man uppskattningsvis beräkna att en tredjedel följer med myndigheten, att en tredjedel är tveksamma samt att en tredjedel ämnar stanna kvar i Stockholm. Om bara en tredjedel flyttar med betyder det att ca 3 000 tjänstemän under 1975—76 ska omflyttas till andra myndigheter eller i varje fall erbjudas realistiska alternativ till en flyttning.

Alcotest utan misstankar?

En tidsbegränsad lag som medger viss försöksverksamhet med rutinmässiga alkoholutandningsprov föreslås av justitieminister Lennart Geijer i propositionen 1974: 154. Försöksverksamheten, som är begränsad till ett och ett halvt år, är ett led i samhällets åtgärder för främjande av trafiknykterheten.

Under försöksverksamheten skall polisman i vissa situationer få ta utandningsprov (med Alcotest) på förare även när det inte föreligger någon konkret misstanke om trafiknykterhetsbrott. Rutinprov skall få tas på förare som (1) stoppas vid i förväg beordrad trafikkontroll, (2) varit inblandade i trafikolycka eller (3) begått trafiköverträdelse av vissa angivna slag.

Rutinproven väntas leda till förbättrade upptäcktmöjligheter. Dessa rutinprov bör ha en stark allmänpreventiv effekt, skriver justitieministern i propositionen.

Det påstås att många alkoholpåverkade slinker igenom kontrollerna därför att de verkar nyktra. Det mysteriösa i saken är hur man kan veta det!

Socionomen mot socialutredningen

Kritiken från socialarbetare och andra mot socialutredningen i *Socionomen* fortsätter att vara hård. I nr 22/74 skriver psykologen Björn Elwin att "Socialutredningens servicebegrepp implicerar en sorts snabbköpsverksamhet där klienterna får en ytlig materialistisk-praktisk hjälp, kassörskan betalar ut pengar och kunden lämnas fortfarande lika ensam i sin livssituation".

Lika hård är kritiken från fältassistent Stig Larsson, Malmö, i en annan artikel. Målsättningen ska vara att göra socialvården så liten som möjligt, menar Larsson, "ty under samverkan tillgodoser människorna sina egna behov i samverkan". Där vän- och släkt-

skapsrelationerna brister tar den kommunala socialvårdens byråkrater vid, skriver Larsson.

En tredje debattör, fältassistent Alf Ronnby, menar att socialarbetare som sysslar med samhällsarbete absolut måste undvika att sätta sig i en expertroll och kanske därmed agera så att de människor de arbetar för mister initiativet. "Det gäller i stället att frigöra gruppens och områdets egna resurser", menar Ronnby — men sådana ståndpunkter finner han inte mycket av hos socialutredningen.

Säkrare rulltrappor

Med anledning av olycksfall som inträffat i rulltrappor har arbetarskyddsstyrelsen beslutat vissa ändringar i och kompletteringar av de anvisningar för rulltrappor som utfärdades år 1963.

För att förhindra fastklämning mellan rulltrappsteg och den fasta sidoplåten skall sidoplåtens yta ha låg friktion åstadkommen genom tex beläggning med teflon. I befintliga rulltrappor skall vidare stegens vertikala yta (sättsteget) beläggas med teflon eller dylikt för att friktionen skall bli liten och i nya rulltrappor skall sättsteget vara försett med profilering för att klämning mellan stegen skall förebyggas. Vidare skall det på stegens översida finnas gula fält som markerar de farliga zonerna och vid rulltrapporna skall det finnas anslag som informerar trafikanterna om att man inte skall stå på de gula fälten.

I de öppningar vid änden av rulltrappsbalustraderna där den rörliga handledaren går in har det hänt att barn fått fingrarna klämda. För att förebygga sådana olycksfall skall det på rulltrapporna finnas borstar med utåtriktade borst och om någon trots borsten sticker in ett finger eller föremål skall det bakom borsten finnas en kontakt som stannar trappan.

De gula fälten på rulltrappstegen skall finnas på alla rulltrappor senast den 1 juli 1975 och de övriga samåtgärderna vara vidtagna senast den 1 januari 1976.

LO mot omhändertagandelagen

Slopa lagen om tillfälligt omhändertagande! yrkar *Fackföreningsrörelsen*, LO:s tidning, i nr 24/74.

Denna lag har visat sig öppna vägen för godtycke och upprörande övergrepp mot enskilda personer. Bara de senaste veckorna har flera fall inträffat då polisen, med stöd av den här lagen, gjort uppenbart orimliga ingripanden mot enskilda personer.

Det var med stöd av lagen om tillfälligt omhändertagande som polisen, på en arbetsgivares begäran, arresterade en arbetare på ett företag i Skåne på ett så brutalt sätt, att arbetaren kom till skada, och det var med stöd av den här lagen som en 33-årig barnavårdsassistent i Stockholm arresterades då han stod och väntade på en kamrat i tunnelbanan. Hur många ungdomar som på alltför lösa grunder blivit omhändertagna går naturligtvis inte att få uppgift om. Men enligt socialarbetare och barnavårdsfolk som uttalat sig är det inte ovanligt att lagen missbrukas.

Polisen har ett helt batteri av lagar att tillgripa mot personer som verkligen begår brottsliga gärningar, uppträder berusad, begår skadegörelse eller ofredar människor. Lagen om tillfälligt omhändertagande är därför helt överflödigt för ordningens upprätthållande.

Det var ett misstag att över huvud taget införa lagen och den bör avskaffas så snabbt som den parlamentariska proceduren medger. Om herrar Geijer och Lidbom, som är pappor till lagen, inte vill erkänna misstaget och ta initiativ till avskaffandet bör det finnas andra i regeringspartiet som kan göra det.

Justitieminister Lennart Geijer uppträdde i november i ett Kvällsöppet i tv från Malmö och försvarade lagen. Något slopande är inte aktuellt. Lagen måste få mera tid på sig.

Vidgad rätt att studera

Den s k kompetenskommittén har föreslagit att den som har fyllt 25 år, arbetat i minst fem år och har vissa kunskaper i engelska skall ha fri tillgång till högskoleutbildning. Det gamla kravet på studentexamen (eller dess nutida motsvarighet) faller bort. Till spärrade linjer skall krävas en kombination av betyg, arbetslivserfarenhet och studielämplighetsprov, som dock är frivilliga.

Statsmakterna fattade 1972 ett principbeslut om att den *allmänna behörigheten* för högre utbildning skall knytas till genomgång av minst tvåårig linje i gymnasieskolan med fullständig studiekurs samt förkunskaper i svenska och engelska motsvarande lägst två årskurser på social linje.

Kompetenskommitténs (KK) uppgift har varit att lägga fram förslag om den allmänna behörigheten beträffande gymnasieskolans specialkurser och utbildningsvägar utanför gymnasieskolan. KK har också övervägt hur de allmänna behörighetsvillkoren skall utformas för dem som idag försöksvis har behörighet genom reglerna om vidgat tillträde samt för personer med utländsk förutbildning.

● *Gymnasieskolans specialkurser.* KK föreslår att alla minst tvååriga specialkurser i gymnasieskolan skall ge allmän behörighet, om utbildningen är slutförd och om ämnena svenska och engelska ingått eller kompletterats i en omfattning som motsvarar den sociala linjens.

Vidare föreslås bl a att även specialkurser, som omfattar minst ett läsår och som bygger på en skolmässig, obligatorisk förutbildning utöver grundskolan om minst ett läsår, skall ge allmän behörighet på samma villkor beträffande ämnena engelska och svenska som gäller i den tidigare nämnda gruppen.

● *Utbildningsvägar utanför gymnasieskolan.* Även andra utbildningar än gymnasieskolans skall ge allmän behörighet om de är av gymnasial karaktär, t ex Hvilans specialgymnasium, nuvarande utbildningar till ekonomiföreståndare, sjuksköterska, förskollärare, hushållslärare. Huvudmannskapet för utbildningen skall inte spela någon roll. Om

svenska och engelska inte ingår i den omfattning som motsvarar den sociala linjen i gymnasieskolan måste dessa ämnen kompletteras.

Arbetsmarknadsutbildning skall kunna ge allmän behörighet på samma villkor som gymnasieskolans specialkurser.

Utbildning som bedrivs t ex inom studieförbunden, de fackliga organisationerna, näringslivet och inom statliga och kommunala verk och myndigheter skall också kunna ge allmän behörighet, föreslår KK. Behörighet på sådana grunder får från fall till fall avgöras av vederbörande antagningsmyndighet.

● *Allmän behörighet genom ålder och arbetslivserfarenheter.* KK föreslår att man skall få allmän behörighet till all högskoleutbildning om man fyllt 25 år, har minst fem års arbetslivserfarenhet och kan redovisa förkunskaper i engelska motsvarande den sociala linjens lärokurs i ämnet. Det uppställda kravet på engelskkunskaper gäller primärt sökande till fullständiga utbildningslinjer. För sökande till enstaka kurser skall en mer informell prövning av förkunskaperna i engelska kunna göras.

● *Utländsk förutbildning.* Alla sökande med utländsk förutbildning skall ha allmän behörighet om de med godkänt resultat slutfört en minst 11-årig skolutbildning, som normalt avslutas tidigast vid 17 års ålder eller eljest är behöriga till högskoleutbildning i sitt hemland och om de därtill har vissa kunskaper i engelska och svenska.

För att underlätta för utlänningar att skaffa de nödvändiga kunskaperna i svenska och engelska rekommenderar KK att en ettårig preparandkurs inrättas inom den gymnasiala vuxenutbildningen.

Den nya ordningen föreslås bli genomförd tidigast läsåret 1976/77. KK tycks ej ha diskuterat de psykologiska problemen med åldersskillnaderna mellan olika grupper av studerande. Sådana skillnader har visserligen alltid förekommit men blir det nu ett A- och ett B-lag. Man får hoppas att sådana tendenser kan mötas i tid.

Ledighet för utbildning

Arbetsmarknadsminister Inge-mund Bengtsson har framlagt en proposition med förslag till lag om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning.

Förslaget innebär att varje arbetstagare ges lagfäst rätt till ledighet från sin anställning för att kunna utbildas sig. Lagen gäller såväl privat som offentligt anställda och avser både större och mindre arbetsplatser.

Normalt fordras för ledighet att arbetstagaren har varit anställd hos arbetsgivaren sex månader i följd eller minst tolv månader under de senaste två åren.

Någon begränsning i fråga om utbildningens art föreslås inte. Det är arbetstagaren själv som får avgöra vad han vill studera. Men rena självstudier omfattas inte av lagen.

Inte heller ledighetens längd regleras i lagen. Däremot föreslås utförliga regler om hur en begärd ledighet skall förläggas. Vill arbetsgivaren att ledigheten skall börja senare än sex månader efter arbetstagarens framställning måste den lokala fackföreningen godkänna detta, om arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal. När det gäller facklig utbildning och ledighet under högst en vecka krävs det fackföreningens godkännande så snart uppskjutandefristen överstiger två veckor.

En arbetstagare som har fått sin ledighet uppskjuten har efter en viss väntetid rätt att påkalla prövning av domstol.

Lagförslaget innebär att det vid tvist om tillämpningen av lagen är den fackliga organisationen som bestämmer lagens tillämpning intill dess tvisten har prövats. Regeln om tolkningsföreträde gäller dock endast på kollektivavtalsreglerade arbetsplatser.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1975.

— Den här lagen får ses som ett viktigt led i det pågående reformarbetet på arbetslivets område, säger arbetsmarknadsminister Ingemund Bengtsson. Det råder ingen tvekan om att de begränsade möjligheter som hittills har funnits till ledighet från arbetet har utgjort ett betydande hinder

för en utvidgad vuxenutbildning. Detta har drabbat inte minst arbetstagare med bristfällig skolunderbyggnad och arbetstagare som inte har kunnat studera på fritid, t ex skiftarbetande. Genom att en lagfäst rätt till ledighet införs och de fackliga organisationerna får ett inflytande över lagens tillämpning ute på arbetsplatserna räknar vi med att angelägna utbildningsbehov skall kunna tillgodoses utan att arbetsgivarens verksamhet behöver drabbas av allvarliga störningar.

Färre söker till gymnasium — kvinnlig majoritet

Antalet behöriga förstahandssökande till gymnasieskolans *linjer* inför hösten 1974 uppgick till 95 002, vilket är en minskning med 1,6 proc jämfört med 1973

meddelar SCB. Av de sökande var 51 proc kvinnor.

Antalet behöriga förstahandssökande till de tre- eller fyraåriga linjerna var 29 671, en minskning med 4,5 proc jämfört med år 1973. För de tvååriga sociala, ekonomiska och tekniska linjerna samt tvåårig musiklinje var motsvarande antal 15 631, vilket är en minskning med 8,7 proc jämfört med år 1973. För övriga tvååriga linjer (yrkesinriktade linjer) var antalet behöriga förstahandssökande 49 700, vilket innebär en ökning med 2,8 proc jämfört med år 1973.

Av de tre- och fyraåriga linjerna visar endast den ekonomiska en ökning av antalet behöriga förstahandssökande jämfört med år 1973. Ökningen utgör 6,6 proc. Till den humanistiska linjen minskade antalet med 14 proc, till den naturvetenskapliga med 12 proc och till den fyraåriga tekniska med 3 proc. Till den samhällsvetenskapliga linjen var antalet sö-

kande oförändrat.

Antalet behöriga förstahandssökande till tvåårig social linje minskade med 10 proc, till tvåårig teknisk linje med 10 proc och till tvåårig ekonomisk linje med 5 proc jämfört med år 1973. Till talet behöriga förstahandssökande 544 (543 år 1973).

Invandrarinformation

Invandrarverket har en tidskrift *Information* som utkommer en gång i månaden på engelska, franska, polska, spanska, tjeckiska och turkiska. Den går ut enbart till prenumeranter men några gånger per år utsänds 30 000 exemplar som progaganda. Nr 9/74 behandlar den nya lagstiftningen på invandrarområdet. Ett bra initiativ från ett välskött verk.

socialmedicinsk tidskrift -kontrollerad upplaga

Prenumerationspris (inklusive moms.)

Helår kr 45, halvår 25

Studerande helår kr 25.

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år (1 per månad utom juli och augusti).

Lösnummer kr 7: — (exkl. moms.) Dubbel-nr och Special-nr högre pris.

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur smt utan angivande av källan förbjudes.

Utgivningsplan 1974

Nummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Utkommer	24/1	21/2	21/3	25/4	26/5	20/6	19/9	24/10	21/11	12/12
Sista manusdag för annonser:										
sättning	3/12	17/1	10/2	15/3	10/4	9/5	11/8	15/9	13/10	3/11
helmaterial	6/12	20/1	17/2	20/3	17/4	16/5	18/8	22/9	20/10	10/11

Prenumerationsavdelning: Tfn 08/87 34 91.

Annonsavdelning:

Intendent Claes Johansson, Vitögatan 2, 861 00 Timrå
Tel. 060/57 49 52

Annonspriser:

Omslagets andra sida kr 600, omslagets fjärde sida kr 700,

helsida kr 550, halvsida kr 350, tredjedelssida kr 275
kvartsida kr 200

Spalthöjd 210 mm, spaltbredd 70 mm,
sidans bredd (2 spalter) 150 mm.